

نهادهای مردمی ایمانی و مدیریت اجتماعی محله، پژوهش موردی: اجتماعات محلی منطقه ۱ تهران

*زهرة فنی^۱، سید محمد رضازاده^۲

۱. دانشیار گروه جغرافیای شهری، دانشگاه شهید بهشتی

۲. دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی

دریافت: ۱۳۹۳/۱۰/۲۱ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۲/۲۳

Faith-based Public Organizations and Social Management of Neighborhoods, Case Study: Local communities in district 1 of Tehran

*Zohreh Fanni, Seyed Mohammad Rezazadeh

1. Associate Professor, of Geography and Urban Planning Department, Shahid Beheshti University.

2. PhD Student of Geography and Urban Planning, Shahid Beheshti University.

Received: (10/02/2015)

Accepted: (13/05/2015)

Abstract

Public participation in the form of spiritual institutions, which are known as faith-based public organizations (faith-based NGOs), is now one of the key strategies in local community development. Faith-based NGOs usually work to promote the human spiritual life; however, related extensive studies and recent investigations have shown that because of the faith capacity of these NGOs, in addition to their core function in spiritual matters of communities, they have much more effectiveness than any other non-governmental organizations (NGOs) in providing social, cultural, and welfare services. In this study, in addition to identify various religious institutions involved in city management, the functional significance of these NGOs in the field of social security as well as the welfare of residents in small local communities was examined. The main objective of this study is to analyze and highlight the role of faith-based NGOs in sustainable management of social services and hence, in provision of public welfare in communities. The research method is analytic-descriptive which is based on library documents and interviews with a number of people and managers of these NGOs in Tehran, District 1. The results showed that in spite of the diverse characteristics of these public religious centers, they all have the same or similar purposes. Because of their cultural nature, voluntary organizations in general and faith-based NGOs in particular have more effects than any other organizations on creating cultural change as well as developing sustainable management of social and welfare services in small local communities.

Keywords

Faith-based NGOs, Sustainable development, Socio-educational services, Tehran District 1.

چکیده

مشارکت مردم در قالب تشکلهای معنوی، امروزه به یکی از راهبردهای مهم در توسعه اجتماعات محلی تبدیل شده که به شکل نهادهای مردمی ایمان محور شناخته می‌شوند. معمولاً نهادهای مردمی ایمانی برای ارتقاء حیات معنوی و تامین آخرت انسان‌ها فعالیت می‌کنند در حالی که مطالعات وسیع مرتبط و نیز پژوهش حاضر نشان می‌دهد که این نهادها به دلیل ظرفیت‌های ایمانی، علاوه بر کارکرد محوری در امور معنوی جوامع، اثربخشی مضاعفی نسبت به دیگر سازمان‌های مردم نهاد، در ارائه خدمات اجتماعی- فرهنگی و رفاهی آنها دارند. در این مقاله علاوه بر شناخت انواع نهادهای مذهبی موثر در مدیریت امور شهرها، اهمیت عملکردی این نهادها در حوزه تامین اجتماعی و رفاهی ساکنان اجتماعات کوچک محله‌ای مورد بررسی قرار گرفته است. هدف اصلی این پژوهش واکاوی و برجسته سازی نقش این نهادها در مدیریت پایدار خدمات اجتماعی و از این رو، تامین رفاه همگانی در سطح محله بوده است. روش تحقیق توصیفی- تحلیلی و بر پایه اسناد و مدارک کتابخانه‌ای و مصاحبه با مردم و برخی از مدیران این نهادها در منطقه یک شهر تهران است. نتایج تحقیق نشان داد این مراکز مردمی- مذهبی با وجود مشخصه‌های متنوع، دارای اهداف مشابه و یکسانی هستند. سازمان‌های داوطلبانه و به خصوص نهادهای غیردولتی محله‌ای ایمان محور به دلیل ماهیت فرهنگی، بیش از سایر سازمان‌ها در ایجاد تحول فرهنگی و توسعه مدیریت پایدار خدمات اجتماعی و رفاهی اجتماعات کوچک محلی تاثیرگذارند.

واژه‌های کلیدی

نهادهای غیردولتی ایمان محور، توسعه پایدار، خدمات اجتماعی- آموزشی، منطقه ۱ شهر تهران

مقدمه

با گسترش تحولات در حوزه‌های مختلف مدیریتی کشورها در یک قرن اخیر، نهادهای متعددی در ابعاد و با اهداف مختلف به ارائه خدمات اجتماعی و اقتصادی می‌پردازند. از طرفی مفهوم مشارکت در توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی با گذشت زمان، دچار تحولات گوناگون شده است. آنچه مسلم است تحقق توسعه تنها به وسیله دولت‌ها، ناممکن است و تا زمانی که مشارکت مردمی نهادینه نشود، توسعه روند کامل و دورنمایی نخواهد بود. به‌طور کلی، در هر کشوری، سازمان‌ها از لحاظ حقوقی و عملکردی به سه دسته کلی تقسیم می‌شوند: سازمان دولتی، موسسات خصوصی و سازمان‌های غیردولتی (مردم‌نهاد، غیر انتفاعی) و بخش سوم، تعاونی‌ها. آنچه می‌تواند توسعه متوازن در جامعه را تضمین کند، رشد هماهنگ مجموعه نهادهای یاد شده برای حل مسائل جامعه است. به طوری که در بسیاری از جوامع اشتیاق فزاینده‌ای برای ایجاد تشکلهای گوناگون از جانب مردم برای فعالیت در تدارک و تامین نیازهای اساسی و خدمات اجتماعی و رفاهی به وجود آمده است.

یکی از مصادیق این اشتیاق فزاینده، تشکلهایی با عنوان نهادهای غیردولتی ایمان محور هستند که گاهی با سازمان‌های مذهبی مترادف گرفته می‌شوند. این گونه سازمان‌ها که با محوریت ایمان به فعالیت می‌پردازند، هم‌اکنون دارای میلیون‌ها عضو در سراسر جهان هستند و انبوهی از خدمات اجتماعی را ارائه می‌دهند. امروزه با گسترش و غلبه فرآیندهای جهانی شدن در شهرهای جهان، می‌توان شاهد ایجاد و توسعه مراکز و نهادهای خودجوش و درونزایی بود که ماهیت‌های گوناگونی دارند. دسته‌ای از این نهادها، دارای ماهیت مذهبی- فرهنگی (ملیتی) هستند که به ارائه انواع خدمات و فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در این شهرها مشغول هستند. هر کدام از گروه‌های مذهبی اعم از مسلمان، مسیحی، یهودی و ادیان شرقی در این تشکلهای نهادی گردآمده‌اند و غالباً فعالیت‌های گسترده‌ای در این شهرها دارند. به گونه‌ای که جزئی از پیکره اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی این شهرها به حساب می‌آیند (Fanni, 2012: 3). با وجود این تاکنون ادبیات علمی دقیق و مشخصی درباره این سازمان‌ها پدید نیامده است. بنابراین با توجه به تمایلات گسترده جهانی در این زمینه و عضویت انبوهی از افراد علاقه‌مند در این نهادها، لازم است تحقیقات بیشتری در این زمینه صورت گیرد و پشتوانه‌های عمیق علمی به حمایت از این سازمان‌ها بپردازند. نهادهای غیردولتی کوچک اجتماع محور نیز که به صورت غیرانتفاعی، داوطلبانه و خود اتکا از نظر مالی هستند، به ارائه خدمات اجتماعی و رفاهی و همچنین نیازهای

اساسی ساکنان در یک اجتماع محلی کوچک می‌پردازند. از گونه‌های بارز این گونه نهادها می‌توان به نهادهای غیردولتی ایمان محور اشاره کرد که علاوه بر دارا بودن ویژگی‌های ذکر شده برای نهادهای اجتماع محور، از ویژگی بارز «ایمان» بهره می‌گیرند. شهر تهران نیز با قرار گرفتن در مسیر تحولات شدید جمعیتی و شهرنشینی و به تبعیت از رویه حاکم بر نظام برنامه‌ریزی کشور، باید اصول مربوط به همخوانی این مراکز حیاتی با نیازهای جمعیتی شهر و حوزه نفوذ را روشن کرده و در جهت رفع نارسایی‌ها و کاستی‌های موجود پیشنهاد و راهکار مناسب ارائه نماید. محله‌های منطقه ۱ شهر تهران نیز از این مقوله جدا نیستند و حامل نهادها و زیرساخت‌های فرهنگی، مذهبی و دینی می‌باشند.

در این مقاله تلاش می‌گردد. وضعیت کارکردی نهادهای غیردولتی ایمانی و مردمی و نقش آن‌ها در تحقق برخی از شاخص‌های پایداری شهری، به ویژه از طریق تامین نیازهای اساسی شهروندان و در نتیجه کمک به تحقق مدیریت پایدار خدمات اجتماعی در سطح اجتماعات محله‌ای در مقیاس منطقه شهری مورد تحلیل قرار گیرد. سوالات اساسی در این پژوهش عبارتند از این که: این نهادها در محله‌های کوچک شهری، چه نقش و مشخصه‌های ساختاری و عملکردی دارند؟ آیا آن‌ها توانسته‌اند گونه‌ای از کارکردهای مشارکت مردمی را در کاهش فقر اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی شکل داده و تثبیت کنند؟

مبانی نظری

نهادهای غیر دولتی ایمان محور محله‌ای، سازمان‌هایی مردم نهاد هستند که در دهه‌های اخیر جایگاه خود را به عنوان سازمان‌هایی اثربخش در پیشبرد خدمات اجتماعی و رفاهی تثبیت کرده‌اند. اگر چه تأسیس چنین نهادهایی در دهه‌های گذشته رشد قابل ملاحظه‌ای داشته، ولی تعریف‌های علمی از چیستی و اثرات عملکردی این نهادها پیشرفت چشمگیری نداشته است. چنان که دی. هیون بیان می‌کند: هنوز هم تعریف دقیقی از این نهادها به عمل نیامده است و همچنان، تعریف‌ها به‌سوی گیج‌کنندگی و چند پارگی گرایش دارد (Dehaven, 2004: 6). با وجود این، به برخی از تعریف‌ها که از نهادهای غیردولتی با مایه ایمانی در سطح محله شهری ارائه شده، می‌پردازیم.

یک نهاد مردمی ایمان محور، به سازمان، گروه، برنامه، یا پروژه‌ای اطلاق می‌شود که خدمات انسانی و رفاهی را که با عامل ایمان تنیده شده ارائه می‌دهد. عامل ایمان، بخش جدایی‌ناپذیر نهاد است که از طریق رهبران، نیروی کار و داوطلبان آن ابراز می‌گردد و به خدمات آن‌ها گره خورده است

معنوی و ارتباطات عاطفی و اجتماعی تأکید می‌کند، به کارگیری سنجه‌های عینی که از سوی سازمان‌های دولتی و حرفه‌ای به کار برده می‌شود، کار دشواری است.

۴. نهادهای مردمی ایمانی، لزوماً در جستجوی رشد «بازار» نیستند و یا دارای ارزش‌هایی هستند که با حمایت‌های مالی گروه‌های دینی مخالف هستند.

گروه‌ها و تشکلهای ایمانی به سختی می‌کوشند به گونه‌ای ارزش‌ها و سنت‌های شان را سازمان دهی کنند تا بر مبنای ایمان دینی پایه‌ریزی شوند (Warren, 2001: 14).

وایت (۱۹۹۶)، در مقایسه دیگری سه ویژگی متمایز کننده اولیه بین نهادهای غیر دولتی ایمان محور و دیگر نهادهای مطرح می‌کند: اول سازمان ایمان محور، محور فعالیت‌های خود را ایمان محور معرفی می‌کند. آن‌ها با واژگان انجیلی / توحیدی خود را معرفی می‌کنند و افراد نیز انگیزه‌های مشارکت خود را انجیلی / توحیدی بیان می‌کنند. دوم، به صورت فردی یا سازمانی، مفاهیم پایه‌ای مهم در فعالیت سازمانی، با معنای توحیدی در عرصه‌های قدرت، اجتماع و وظایف شکل می‌گیرد. سوم، سنجه‌های ارزیابی دارای زیر مجموعه‌های خدانشناسانه است (white, 1996: 337). در ادامه مهم‌ترین مفاهیم و دیدگاه‌های مرتبط با موضوع مورد بحث قرار می‌گیرند:

۱. سرمایه اجتماعی

کهن و پروساک (۲۰۰۱)، بیان می‌کنند که سرمایه اجتماعی متشکل از ارتباطات فعال بین افراد است که شامل اعتماد، درک متقابل و ارزش‌های مشترک و رفتارهایی است که اعضای شبکه‌های انسانی و جوامع را به هم پیوند می‌دهد و همکاری‌ها را ممکن می‌سازد. آن‌ها معتقدند، سرمایه اجتماعی، از سازمان چیزی بیش از یک مجموعه از انسان‌ها را می‌سازد که قصد رسیدن به اهداف و مقاصد را دارند. سرمایه اجتماعی تقویت کننده همکاری، تعهد، تسهیم اطلاعات و اعتماد است. همچنین مشارکت حقیقی را در سازمان ارتقاء می‌دهد که منجر به موفقیت و اثربخشی می‌شود. استفاده از ارتباطات و روابط اجتماعی برای دستیابی به هدف‌های افراد، گروه‌های اجتماعی و سازمان ضروری است (Cohen, 2001: 26).

دیدگاه سرمایه اجتماعی از طریق اعتماد، ارتباطات، شبکه‌های قوی و هنجارهای مشترک که با هر ارتباط موثر افزایش می‌یابد، ایجاد می‌شود. همچنین تجربه مثبت، اعتماد، ارتباط اجتماعی و تسهیم اطلاعات را بین افراد و گروه‌ها تسهیل می‌کند. اعتماد عامل ضروری در شکل‌گیری سرمایه اجتماعی و سازنده ارتباط موفق است و ساختن اعتماد یعنی ساختن سرمایه اجتماعی. سرمایه اجتماعی در گذشته منحصرًا درباره افراد و گروه‌ها کاربرد

(Calhon, 2003: 15, Kohl, 2002). نهادهای غیر انتفاعی و غیر دولتی ایمان محور که معمولاً واژه مخفف "FBO" برای آن‌ها استفاده می‌شود، شامل همه سازمان‌های غیر انتفاعی مذهبی می‌شود (Wallis, 1999: 29).

واژه "FBO" سازمان‌هایی هستند که به طور کامل مذهبی هستند مانند یک کلیسای خاص یا واحد مذهبی یا سازمان‌هایی که میان مسائل مذهبی و اجتماعی ارتباط برقرار می‌کنند. مثل ارتش رستگاری.

اما در تعریف گسترده‌ای، نهادها و سازمان‌های هستند که اهداف خاصی همچون ارتقاء ارزش‌های جامعه، افزایش خدمات عمومی و رفاهی اجتماعات محلی و ... را دنبال می‌کنند (Kramer, 2002: 17) و در نهایت یک «نهاد غیردولتی ایمان محور» به این صورت تعریف می‌شود: «هر نهادی که به متاثر از احکام، اصول اخلاقی و باورهای مذهبی شکل گرفته و تأسیس شده است که شامل کلیساهای محلی، معابد، مساجد و انجمن‌های مذهبی؛ سازمان‌ها یا کلیساهای مشترک و نیز انجمن‌های خیریه یا بدون سود محلی، منطقه‌ای، یا ملی که وابسته به مذهب یا تحت حمایت آن‌ها می‌شوند».

در سال ۲۰۰۳، راهنمای امریکورپز تعاریف ذیل از تشکلهای ایمان محور مردمی را ارائه کرد: یک اجتماع عبادی مذهبی (کلیسا، مسجد، کنیسه، یا معبد). یک نهاد، برنامه، یا پروژه‌ای که از سوی یک اجتماع عبادی مذهبی حمایت مالی یا میزبانی می‌شود (خواه این شرکت یا سازمان ثبت شده یا ثبت نشده باشد). یک نهاد غیر دولتی و غیر انتفاعی که از سوی یک اجتماع عبادی مذهبی یا اعضای هیئت مدیره و اعضای یک سازمان که از لحاظ مذهبی برانگیخته شده‌اند، تأسیس می‌شود و این امر به وضوح در نام، اساسنامه و بیانیه وظایف آن سازمان که نهادی از نظر مذهبی است، جلوه می‌کند. در نهایت همکاری بین سازمان‌هایی که قبلاً به صورت آشکار یا ضمنی بیان شدند، با یکدیگر نهادهای غیردولتی ایمان محور پدید می‌آورند (Americorps, 2003: 12).

در بیان ویژگی‌های نهادهای غیر دولتی ایمان محور، میلوفسکی و سینان (۱۹۹۷)، ویژگی‌های خاص نهادهای ایمان محور را برای تمیز آن‌ها از دیگر سازمان‌های مدنی معرفی می‌کنند:

۱. آن‌ها به نیازهای اساسی مردم در جوامع خود رسیدگی می‌کنند، اما به طور هم زمان خدمات گوناگونی را در حوزه خدمات اجتماعی و رفاهی ارائه می‌دهند.

۲. بیشتر این نهادهای مردمی، متعهد به احیای سنت ایمان هستند.

۳. از آنجایی که فرآیند ارائه خدمات عمومی بر ارزش‌های

نقش رئیس اصلی اجرایی شهر را برعهده دارند که قدرت آن‌ها متکی بر آراء مستقیم یا غیر مستقیم مردم از طریق شوراهای شهر و منتخب مردم است. مشارکت مردم در اشکال، احزاب سیاسی، اتحادیه‌ها، انجمن‌ها و انواع گروه‌های دواطلب در اداره، ساماندهی شهر و اقدام‌های اجرایی اساس حکمروایی شایسته شهری است. همچنین با انتخاب نمایندگان شوراهای شهری و محلی در حاکمیت شهری حضور غیر مستقیم می‌یابند (Jostarhaye shahrsazi, 2005: 8-16). حکمروایی شایسته، ۸ ویژگی عمده دارد: مشارکتی، اجماع محور، پاسخگو، شفاف، مؤثر و کارآمد، به دنبال حاکمیت قانون، به دنبال کاهش فساد، برابری طلب، متوجه به اقلیت‌ها و آسیب‌پذیران جامعه در فرآیند تصمیم‌گیری، و مسئول نسبت به نیازهای حال و آینده جامعه و به عبارتی دیگر به دنبال پایداری است (Stewartt, 2005: 196).

مک گیل، علاوه بر تاکید بر بکارگیری رویکردی فراگیر، ابعاد مدیریت یکپارچه شهری در سه بعد معرفی کرده است:

۱. برنامه‌ریزی شهری؛

۲. تامین زیرساخت‌های شهری؛

۳. نهادها و سازمان‌های مدیریتی (Mcgill, 2001: 347).

۳. توسعه پایدار اجتماعات محلی

این دیدگاه بر این اصل استوارست که محلات شهری دارای درون مایه‌های عظیم اجتماعی - فرهنگی هستند که می‌توانند به تولید شرایطی برای زندگی پایدار اجتماعی برای ساکنین کمک‌کنند. در چند سال اخیر، رویکردهای جهانی توسعه پایدار بیشتر به سمت سرمایه‌های اجتماعی و تفکرات در مقیاس محلی پیش رفته است. پایداری در مقیاس محله‌ای به این معناست که هر شهروندی از حقوق و مزایای زندگی در آن محله برخوردار است و در مقابل عملکردها و تصمیم‌گیری‌هایی که بر سرنوشت اجتماع محلی آن‌ها تأثیرگذار است، مسئول می‌باشند.

توسعه پایدار در مقیاس محله به معنای ارتقاء کیفیت زندگی در شهر، شامل همه ویژگی‌ها و اجزاء می‌باشد، بدون ایجاد مانعی برای منابع طبیعی نسل آینده و افزایش کمبودهای محلی (Barton, 2003: 30).

۴. فعالیت نهادهای غیردولتی ایمانی در غرب

شاید نتوان به روشنی اولین نهادهای ایمان محور را در تاریخ بشر شناسایی کرد، اما می‌توان گفت از زمانی که دین در زندگی انسانی وارد شده، چنین نهادهایی به تدریج شکل گرفته‌اند. از آن جایی که یکی از ارکان همه ادیان الهی، نوع دوستی و کمک‌های بشردوستانه است، بدیهی است که با ظهور دین در عرصه اجتماعی جوامع گروه‌ها یا نهادهایی برای پاسخ به دعوت خداوند شکل می‌گیرند. چنان‌که والاس بیان می‌کند، به طور تاریخی سازمان‌های ایمان

داشته است و فقط اخیراً در تجزیه و تحلیل سازمانی وارد شده است. اگرچه عوامل مختلف این مفهوم در تئوری‌های سازمانی برای زمان طولانی وجود داشته است. بهترین این یافته‌ها در بررسی رابطه سرمایه اجتماعی در محیط کار تئوری برت است که سرمایه اجتماعی را با تعداد شکاف‌های ساختاری در شبکه‌های ساختاری یا بین فردی مرتبط می‌داند. تئوری شکاف ساختاری، بینشی در خصوص رابطه بین سرمایه اجتماعی و پیشرفت شغلی در محیط کار فراهم می‌آورد. با بررسی و مطالعه مدل‌های اقتصادی، برت ابتدا متوجه شد که شکاف در ساختار بازار کار به دلیل ضعف جریان اطلاعات، اتفاق می‌افتد (Burt, 1992: 78).

۲. مدیریت پایدار شهری

مفهوم مدیریت شهری پس از دهه ۱۹۷۰، از سوی سازمان بین‌المللی برنامه مدیریت شهری بانک جهانی و مرکز سازمان ملل، جهت بهبود مدیریت رشد شهرها در کشورهای در حال توسعه به طور جدی مطرح شد.

براساس اسناد منتشر شده از سوی کمیسیون سکونتگاه‌های انسانی سازمان ملل در سال ۱۹۹۳، اهداف مدیریتی شهری شامل: الف) ارتقاء شرایط کار و زندگی همه ساکنان شهر با توجه ویژه به کسانی که موقعیت پایین‌تری در برآوردن نیازها و حفاظت از حقوق و شئون خود دارند؛

ب) تشویق توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار؛

ج) حفاظت از محیط کالبدی می‌شود (Taherkhani, 2001: 4).

شالوده مدیریت شهری عبارت‌است از برعهده گرفتن نقشی فعال در توسعه، مدیریت و هماهنگ سازی منابع برای دستیابی به اهداف توسعه شهری، به بیان دیگر مدیریت شهری عبارت است از سازماندهی عوامل و منابع برای برای پاسخگویی به نیازهای ساکنان شهر است (Barakpour, 2009: 145).

هدف کلان مدیریت شهری ایجاد محیطی قابل زندگی برای همه همراه با عدالت اجتماعی، کارآیی اقتصادی و پایداری زیست‌محیطی است. در ادامه فعالیت‌های سازمان‌های بین‌المللی در زمینه بهبود مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه، مفهوم حکمروایی شایسته شهری مطرح شد که در ایران به مدیریت (حکمرانی) مطلوب، خوب یا کارآمد شهری نیز ترجمه شده است. این مفهوم در پی آن است تا نقش دولت را در حد هماهنگ کننده و پاسدار قوانین، محدود کند و از دخالت مستقیم آن در تصمیم‌گیری‌ها، اداره و اجرای امور مربوط به زندگی روزمره مردم در راستای بهبود و ارتقاء مدیریت شهری و پیامدهای آن بر زندگی ذینفعان بکاهد. در این نظام شهرداران

باور بود که ارزش سرمایه‌گذاری‌های خیرخواهانه باید از نظر اثربخشی قابل‌سنجش و اندازه‌گیری شود. ایده‌های کارنگی، با اقبال گسترده جامعه مواجه شد، اما هال (۱۹۹۰)، چگونگی کارهای بشر دوستانه علمی کشیش‌ها (خیرخواهانه مسیحی) را به این دلیل که این کمک‌ها با ارایه خدمات رفاهی صرفاً اقتصادی فاصله زیادی دارد، مردود شمرد. این تنش هنوز هم در بحث کمک‌های خیریه وجود دارد که گاهگاه با عبارت «اختلافات ریشه‌دار میان کارهای بشر دوستانه علمی و مذهبی» بیان می‌شود (Hall, 1990: 25).

پس از جنگ جهانی دوم ایده‌ای از مسئولیت‌های رفاه اجتماعی دولت پدید آمد. اما مشارکت نکردن یا مشارکت ناچیزی بین دولت و سازمان‌های غیرانتفاعی، به‌عنوان بنگاه‌های قراردادی متقابل وجود داشت (Thienmann, 2000: 14). حمایت مالی حکومت فدرال از برنامه‌های اجتماعی، در میانه‌های دهه ۱۹۹۰، سبب تشویق و فعال‌تر شدن کلیساهای سازمان‌های مردمی و آژانس‌های غیرانتفاعی خدمات اجتماعی گردید (White, 1996: 11). در دهه ۱۹۹۰ میلادی و دو سال اول قرن ۲۱ سازمان‌های غیردولتی ایمان محور گسترش پیدا کردند (Thienmann, 2000: 18). از دیدگاه فارنزلی (۲۰۰۱) حکومت‌های محلی و مرکزی در حال روی آوردن به سازمان‌های غیر انتفاعی مذهبی و غیر دولتی مذهبی برای ارایه خدمات اجتماعی و رفاهی و هدایت توسعه جامعه به سمت هزاره جدید هستند (Parks, 2002: 9).

در قرن حاضر یکی از پارادایم‌های حاکم بر مدیریت دولتها، مدیریت دولتی نوین است از این رو تمایل فزاینده‌ای برای واگذاری وظایف دولتی به سایر نهادهای غیردولتی وجود دارد. رویکرد این پارادایم، به کوچک سازی اجتماعات کوچک محله‌ای و در نتیجه بهره‌گیری از ظرفیت‌های نهادهای غیردولتی و به خصوص ایمان محور، بیش از پیش گرایش پیدا کرده است (Authors: 2014).

پیشینه پژوهشی این موضوع را فقط می‌توان در منابع خارجی بررسی و به اختصار اشاره کرد:

اویسک (۲۰۰۱)، طرحی با موضوع «نهادهای غیردولتی ایمان محور در کشورهای توسعه یافته» برای سازمان مسکن در ایالات متحده تهیه کرد که در آن ضمن تبیین معانی و مفاهیم مربوط به این نهادها، مشارکت آن‌ها را در تامین خدمات اجتماعی ساکنان مناطق شهری بررسی شده؛ نقش انجمن‌های ایمان محور در اجتماعات توسعه یافته مورد بررسی و نقد قرار گرفته و در نهایت اجرایی کردن این سازمان‌ها در تحقیقات مورد تأکید است (مثل اجرایی کردن برنامه‌های راهبردی). تفاوت مقاله حاضر با نتایج این طرح در این است که مشارکت مردمی در

محور حجم زیادی از نیروهای داوطلبانه اجتماعی ملت‌ها را در طولانی مدت فراهم کرده‌اند. از این رو، لازم است به تاریخچه این سازمان‌ها بر اساس شواهد تاریخی پرداخته شود.

پارکر (۲۰۰۲)، پس از یک بررسی جامع از تاریخچه این‌گونه سازمان‌ها چنین بیان می‌کند: بررسی تاریخی نهادهای غیر دولتی ایمان محور برای درک این که چگونه امروزه این سازمان‌ها به سازمان‌هایی شناخته شده برای بیشتر مردم تبدیل شده‌اند، مفید است. سازمان‌های غیر دولتی ایمان محور در کارهایی بشردوستانه به اشکال مختلف، برای قرن‌ها فعالیت داشته‌اند. کارهای بشردوستانه به فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که خدمات یا کمک‌هایی داوطلبانه به افرادی غیر از افراد خانواده ارائه می‌شود (Feieman, 1998: 25). این شامل اختصاص زمان، کار و پول می‌شود. در قرون وسطی، سنت آگوستین پیشنهاد کرد که همه روابط بشری باید بر اساس کارهای خیریه و نیکوکارانه پایه‌ریزی شود. به طوری که یک سازمان کاتولیک با نام «خواهران ارسولین» در سال ۱۷۲۷، تاسیس یتیم‌خانه و خانه‌های خیابانی در نیواورلئان را شروع کرد (Anderson, 2003: 557).

تینمن (۲۰۰۰)، بیان می‌کند که در جوامع استعماری نخستین، شبکه‌های رسمی از دوستان و خانواده، ابزاری اولیه مراقبت از بیماران و تهیدستان بود (Jeavons, 1998: 34). اگر چه در مستعمرات فعالیت نمونه‌هایی از گروه‌های مذهبی، به طور خاص جهت کمک به افراد ناتوان رایج بوده است، اما تا اواسط قرن نوزدهم تعدادشان قابل ملاحظه‌ای نبوده است (Thienmann, 2000: 13). در این دوران، آمریکا شروع به صنعتی سازی نمود که در نتیجه شهرها به سرعت گسترش پیدا کردند و به مهاجرت شمار زیادی از مردم هم از مناطق روستایی و هم از دیگر کشورها برای کار در صنایع منجر گردید (Jeavons, 1998: 17).

انواع زیادی از سازمان‌ها در این دوران شکل گرفت. از جمله باشگاه مردان جوان آمریکا و سپاه رستکاری (Thienmann, 2000: 16). با این حال، تا این زمان دولت‌های زیادی با کمبود اختیار قانونی برای ساخت کشورها و تقویت اعتماد مواجه هستند. یعنی نهادهای غیر دولتی که قبل از اواخر قرن نوزدهم شکل گرفتند، به عنوان شرکت‌های غیر انتفاعی آن گونه که امروزه وجود دارد شناخته نمی‌شدند (Jeavons, 1998: 12). این وضعیت ادامه داشت تا در ثلث پایانی قرن نوزدهم، آندرو کارنگی مفهوم مدرن کارهای بشر دوستانه علمی را مطرح ساخت. کارنگی که تاجری ثروتمند بود، در مورد جامعه دیدگاهش را بر اساس مفاهیم کمی مانند اثربخشی و بهره‌وری که سبب موفقیت‌های زیادی در کسب و کار شده بود، مطرح نمود. او بر این

که از طریق کنش‌های متقابل از حقوق و وضعیت اجتماعی مردم حمایت می‌کردند. این مقاله، الگوی عملکردی سازمان‌های ایمان محور و مبانی اجتماعی چارچوب اهداف آن‌ها را تشریح می‌کند. رقابت مذهبی کشورها با همدیگر و مقایسه کشور مصر با دیگر کشورها از موضوعات محوری این مقاله می‌باشد (Carvalho, 2012: 157).

روش تحقیق

نوع تحقیق، علمی اکتشافی- پژوهشی و با محتوا و ماهیت تحلیلی- توصیفی است که در آن علاوه بر مطالعات کتابخانه‌ای (کتاب، مقاله، پایان نامه، اطلاعات سازمان‌ها و نهادهای مردمی مذهبی)، بازدید (پیمایش) و مصاحبه به منظور گردآوری جدیدترین آمار و اطلاعات از مراکز ایمان محور و نهادهای غیر دولتی محله محور صورت گرفته است.

اساساً جامعه آماری این تحقیق را همه مردمی که با نهادها و مراکز ایمان محور غیر دولتی در سطح محلات منطقه یک تهران سروکار و ارتباط داشتند، تشکیل می‌دهد (خصوصاً تشکلهایی مانند مؤسسه حمایت از کودکان مبتلا به سرطان به نام محک، مؤسسه خیریه امام علی (ع) به نام همای رحمت، خیریه مرکز توانبخشی ذهنی عمل، آسایشگاه کهریزک به نام گروه بانوان نیکوکار، خیریه بهنام دهش‌پور، اردوگاه شهید باهنر نیاوران، بیمارستان مسیح دانشوری). علاوه بر آن برای ارزیابی اهمیت و کارکردهای این سازمان‌ها لازم است تا با انجام مصاحبه‌ای با مردم مراجعه‌کننده به این نهادها، به ارزیابی عملکردهای آن‌ها بر اساس سوالات پژوهش پرداخته شود. نمونه‌ها برای مصاحبه به صورت خوشه‌ای از بین محله‌های منطقه انتخاب شده است. بخش مهمی از اطلاعات گردآوری شده از طریق برنامه‌های مرتبط با محاسبات آماری به کامپیوتر وارد شده و از طریق نرم‌افزار SPSS و نرم‌افزار EXCEL مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج خروجی نیز به صورت جدول، نقشه و نمودار تولید شده است.

محدوده مورد مطالعه

شهر تهران دارای وسعتی برابر با ۷۱۶/۸۹ کیلومتر مربع است که تقریباً ۴ درصد کل وسعت کشور را در بر می‌گیرد (Strategy city of Tehran, 2007: 125). رشد سالانه جمعیت و میزان مهاجر پذیری در منطقه ۱، بالاتر از شهر تهران است. بعد خانوار و تراکم ناخالص جمعیت و میزان بیکاری نیز بسیار پایین‌تر از شهر تهران است و این شاخص‌ها بیانگر موقعیت بالای اقتصادی و اجتماعی ساکنان منطقه است. نقشه ۱، گویای این واقعیت می‌باشد.

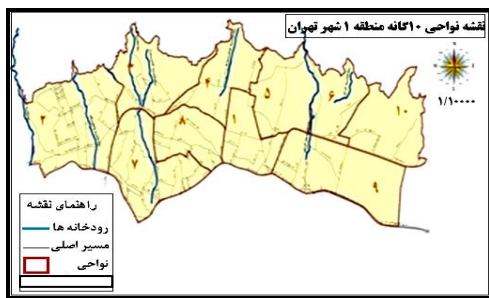
محله‌های شهری بیشتر مورد تاکید واقع گرفته در حالی که در طرح ویدال به مشارکت محله‌ای اهمیت کمتری داده شده است (Aviesk, 2001: 321).

بارتراکس، فرانکلین در طرحی با عنوان «شبکه‌های سلامت نهادهای ایمان محور و مراقبت بهداشتی با تاکید بر کشور کنگو»، شبکه‌های سازمان‌های ایمان محور و فعالیت‌های تخصصی آن‌ها را مورد ارزیابی قرار داده و چارچوب جامع استراتژی‌های سازمان‌های غیر دولتی در مدیریت پروژه‌ها با تاکید ویژه بر تامین سلامت و بهداشت عمومی ارائه گردیده است. این طرح با مقاله حاضر تفاوت چندانی از لحاظ تاکید بر سلامتی ندارد. در پژوهش حاضر علاوه بر سلامتی فرد، بهداشت اجتماع محلی نیز مورد تاکید می‌باشد (Bartrucks, 2008: 38).

دهاون. مارچ ابرایی، لاورا ویلدر، والتون و بری (۲۰۰۵)، طرحی را با عنوان آیا برنامه‌های سلامت در نهادهای غیر دولتی ایمان محور تاثیرگذار هستند؟ انجام دادند. در این طرح تحقیقاتی، ادبیات سازمان‌های ایمان محور با تکیه بر برنامه‌های سلامتی مردم و قابلیت‌های این سازمان‌ها در ارتقاء و بهبود شاخص‌های سلامت و بهداشت مطالعه و نتیجه گرفته که تمرکز بیشتر برنامه‌ها بر روی پیشگیری اولیه (۵۰/۹٪)، حمایت از سلامت عمومی (۲۵/۵٪)، سلامت روحی (۲۰/۷٪) و سرطان (۱۸/۹٪) می‌باشد. تاکید بر نتایج پژوهش‌های صورت گرفته، این موضوع را مشخص می‌کند که خروجی‌های اجرای برنامه‌های سازمان‌های ایمان محور باعث بهبود سلامتی افراد و اجتماعات محلی می‌شود. مقاله حاضر نیز علاوه بر تایید این موضوع به جنبه‌هایی از مشارکت‌های محله‌ای در رابطه با شاخص‌های محیط زیستی اشاره دارد (Dehavn, 2005: 168).

الیزابت فریس، در سال ۲۰۰۵، در طرحی با عنوان «سازمان‌های ایمان محور و غیر دولتی و بشر دوستانه غیر مذهبی»، ابتداء با معرفی و تفکیک سازمان‌های ایمان محور و سازمان‌های غیردولتی مردمی در کارهای بشر دوستانه به سابقه و عمل این سازمان‌ها می‌پردازد. سپس نقش سازمان‌های غیر دولتی در مساعدت‌های بشر دوستانه مورد تاکید قرار گرفته و در نهایت چالش‌های بشر دوستانه در ارتباط با سازمان‌های ایمان محور مورد بررسی قرار گرفته است. در پژوهش حاضر علاوه بر مباحث این طرح، به ارائه خدمات محله‌ای بشر دوستانه این سازمان‌ها و در نتیجه بهبود شرایط زیستی محله مورد تاکید است (Ferris, 2005: 206).

جان پاول کاروالهو (۲۰۱۲)، طرحی را با عنوان «سازمان‌های غیردولتی ایمان محور» در کمیته اقتصادی دانشگاه کالیفرنیا، اجرا نمود و در آن، سازمان‌های ایمان محور گروه‌هایی با اعتقادات مذهبی، سیاسی و عقلانی معرفی شدند

شکل ۲. نقشه نواحی ۱۰ گانه و محله‌های منطقه یک شهر تهران

یافته‌ها

با گسترش تحولات مدیریتی جهانی، نهادها و سازمان‌ها در ابعاد مختلف به ارائه خدمات اجتماعی و رفاهی به تولید کالاها می‌پردازند. از طرفی مفهوم توسعه طی دوران مختلف دچار تحولات گوناگون شده‌است. آنچه می‌توان به‌عنوان یک فرض اثبات شده در این تطورات مفهومی در نظر داشت، این است که دستیابی به توسعه تنها به وسیله دولت، ناممکن است. به سخن دیگر، تا زمانی که مشارکت مردمی در قالب تشکل یا نهادهای خودجوش وجود نداشته باشد، توسعه متحقق نخواهد شد.

اکنون در بسیاری از جوامع اشتیاق فزاینده‌ای از جانب مردم برای حضور در تدارک خدمات اجتماعی و رفاهی به‌وجود آمده است. یکی از مصادیق این اشتیاق فزاینده، نهادهایی هستند که با عنوان نهادهای مردمی ایمان محور یا سازمان‌های مذهبی خودجوش شناخته می‌شوند. این‌گونه نهادها که با محوریت ایمان و بدون دخالت دولت‌ها به فعالیت می‌پردازند، انبوهی از خدمات اجتماعی و رفاهی را ارائه می‌دهند. نهادهای ایمان محور در ایران در پی رخدادهای دهه ۱۳۷۰ و پس از گذشت حدود یک دهه از انقلاب ۱۳۵۷ گسترش یافتند. تعداد این سازمان‌ها در سال ۱۳۴۷ تنها ۳۷۷ گزارش شده است، اما تا سال ۱۳۷۸ تعداد آن‌ها به ۴۰۰۰ رسید، در حالی که بسیاری به ثبت نرسیده‌اند.

همچنین در حالی که از سال ۱۳۵۵ تا سال ۱۳۶۵ تنها ۱۳ نهاد زنان در ایران وجود داشت، تا سال ۱۳۷۹ این تعداد به ۱۵۸ سازمان ثبت شده و ۹۲ سازمان ثبت نشده رسید. در سال ۱۳۸۴ این تعداد سازمان‌ها به ۵۶۹ سازمان ثبت شده و ۵۲۴ ثبت نشده رسیده‌اند. این نهادها در سال ۱۳۸۵ به ۵۸۳ ثبت شده و ۵۷۱ ثبت نشده افزایش یافت (www.moi.ir: 22). اهمیت این نهادها تا به آن حد است که شهرداران این شهرها به هنگام تدوین برخی برنامه‌ها، امور اجرایی و یا افتتاح پروژه‌های شهری در سطح محلات، از آن‌ها به همکاری و یا حضور، دعوت به‌عمل می‌آورند، محله‌های منطقه یک شهر تهران نیز از این مقوله جدا نیستند و حامل این نهادهای فعال و خودجوش در سطح محله‌های مختلف می‌باشند.

شکل ۱. سازمان فضایی تهران و منطقه یک

مأخذ: Strategy city of Tehran, 2007: 125

منطقه یک، از قدیمی‌ترین مناطق شهر تهران در حال حاضر با مرز قانونی و ابلاغ شده از شمال مرز مصوب شورای شهر، از جنوب بزرگراه‌های مدرس، صدر، چمران و بابائی، از شرق جاده لشگرک و از غرب رودخانه درکه است. از مهم‌ترین مراکز فرهنگی این منطقه فرهنگسرای نیاوران و نگارخانه جماران و فرهنگسرای ملل هستند. همچنین کاخ موزه سعد آباد و کاخ ملت و کاخ نیاوران و امامزاده صالح و گورستان ظهیرالدوله تجریش نیز در این منطقه قرار دارند. این منطقه دارای مساحتی حدود ۴۵۷۳/۳۲ و در حال حاضر دارای ۱۰ ناحیه و ۲۶ محله است. جمعیت این منطقه نیز براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ حدود ۴۳۹۴۶۷ نفر (۴۱/۴۲۶ خانوار) شامل ۲۱۶/۰۱۱ مرد و ۲۲۳/۴۵۶ زن است (www.amar.org: 2011).

این منطقه به لحاظ طراحی شهری دارای بافتی شبه روستایی است و می‌توان آن را «باغ شهر» نامید. شمیرانات در دامنه کوهپایه‌های البرز جنوبی، به دلیل نیمه کوهستانی بودن و ساختاری ویژه آمیزه‌ای از شهرسازی مدرن و سنتی است، اگر چه عرصه مشکلات بیشتری در فعالیتهای عمرانی است، اما به عنوان ساختگاهی قدیمی، با اهمیت و دارای ویژگی‌های آب و هوایی، زمینه و اقتضای کارهای عمرانی بیشتری را داشته و دارد. در دهه‌های ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰، با وجود خالی بودن مناطق جنوبی و شرق منطقه یک تمایل به ساخت و ساز در نواحی شمالی در محدوده ارتفاعی ۱۶۰۰ تا ۱۸۰۰ بیشتر بوده است. مقایسه شاخص‌های کالبدی بیانگر روند افزایش تراکم در این منطقه است. نقشه ۲، گویای این واقعیت می‌باشد (Strategy city of Tehran, 2007: 125).

*زهرة فنى و همكار: نهادهای مردمی ایمانی و مدیریت اجتماعی محله، پژوهش موردی: اجتماعات محلی منطقه ۱ تهران

جدول ۱. سازمان‌های مردمی (غیردولتی) و نهادهای ایمان محور در محله‌های مختلف منطقه ۱ شهر تهران، سال ۱۳۹۰

محلته‌های منطقه ۱	سازمان‌های غیر دولتی (NGO)	نهادهای ایمان محور (FBO)
درکه	شورایاری و سرای محله	مؤسسه فرهنگی خیریه انصارالخمینی، خانه سلامت، امامزاده سید محمد والی، حسینیه و مسجد علی بن ابی طالب
دربند	مجموعه شهربانو یا مهرآفرین دربند، خانه کارآفرینی	خانه سلامت دربند
تجربش	شورایاری و سرای محله تجربش	مؤسسه خیریه بهنام دهش پور، تکیه بازارتجربش، آسایشگاه خیریه کهربزک
دارآباد	بیمارستان مسیح دانشوری، شورایاری و سرای محله	خیریه مسجد خاتم الانبیاء، خانه سلامت محله دارآباد
حکمت	شورایاری- سرای محله حکمت	مؤسسه خیریه توانبخشی معلولین ذهنی، تکیه و حسینیه، خانه سلامت حکمت
آراج	شورایاری و سرای محله	مسجد جامع و حسینیه آراج
ازگل	شورایاری و سرای محله	مؤسسه حمایت از کودکان مبتلا به سرطان (محک)
شهرک محلاتی	شورایاری و سرای محله	مؤسسه خیریه امام علی (ع) به نام همای رحمت
جماران	شورایاری و سرای محله	حسینیه شیرازی‌ها و تکیه جماران
نیاوران	شورایاری و سرای محله	اردوگاه شهید باهنر نیاوران
حکمت	شورایاری- سرای محله حکمت	مؤسسه خیریه توانبخشی معلولین ذهنی، تکیه و حسینیه، خانه سلامت حکمت
آراج	شورایاری و سرای محله	مسجد جامع و حسینیه آراج
ازگل	شورایاری و سرای محله	مؤسسه حمایت از کودکان مبتلا به سرطان (محک)
شهرک محلاتی	شورایاری و سرای محله	مؤسسه خیریه امام علی (ع) به نام همای رحمت
جماران	شورایاری و سرای محله	حسینیه شیرازی‌ها و تکیه جماران
نیاوران	شورایاری و سرای محله	اردوگاه شهید باهنر نیاوران

مأخذ: Ministry of Housing , 2012, Tehran's District 1 neighborhood identity document: 125

شناختی نمونه‌ها، روند پژوهش تکمیل شده است. روش آمار استنباطی که برای آزمون فرض‌ها و همبستگی بین متغیرها استفاده شده است، شامل آزمون t تک نمونه ای است که در زیر شرح داده شده است. با توجه به سوالات مصاحبه در این پژوهش در قالب فرضیه‌های صفر و یک برای هر کدام از آن‌ها به صورت آماری زیر بیان کنیم:

در این بخش ابتداء به تعیین حجم نمونه و سپس تجزیه و تحلیل پاسخ‌های حاصل از مصاحبه‌ها اقدام شده است. با تعداد ۱۵۰ مصاحبه از مردمی که با این نوع نهادها به اشکال گوناگون ارتباط دارند و استفاده از روش‌های آمار توصیفی نظیر جدول‌های فراوانی، درصدها، نمودارها و شاخص‌های آماری میانگین و انحراف استاندارد، به‌منظور خلاصه سازی و توصیف ویژگی‌های جمعیت

گویای این واقعیت است:

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^k S_i^2}{S^2} \right) \quad (۳)$$

k = تعداد سوالات، S_i = انحراف معیار پاسخ‌های نمونه پیش آزمایی برای سوال i ام، S = انحراف معیار پاسخ‌های نمونه پیش آزمایی برای همه سوالات. اگر ضریب آلفای کرونباخ، بزرگتر از $۰/۷$ باشد می‌توان گفت که پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردار است. در تحقیق حاضر، به منظور ارزیابی پایایی پرسشنامه، نمونه ای شامل ۲۵ پرسشنامه پیش آزمون گردید. ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده برابر $۰/۷۱$ می‌باشد. از آنجایی که ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده بزرگتر از $۰/۷$ می‌باشد، پرسشنامه تهیه شده، از نظر پایایی قابل قبول است. نتایج تجزیه و تحلیل نهادهای غیردولتی ایمان محور در قالب دو سوال اساسی این پژوهش به شرح زیر می‌باشند:

الف) سوال اول:

نهادهای مردمی ایمان محور چه نقشی در امور اجرایی و مدیریتی محله‌های شهری دارند؟

$$t = \frac{\bar{x}}{\sqrt{s^2/n}} \quad (۱)$$

که در آن H_0 به معنای نادرست بودن فرضیه مورد نظر و عدم وجود رابطه بین دو متغیر است و H_1 به معنای درست بودن فرضیه و وجود رابطه معنی دار بین دو متغیر است. آماره آزمون، t ، به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$\begin{aligned} H_0: \mu &= 0 \\ H_1: \mu &\neq 0 \end{aligned} \quad (۲)$$

\bar{x} : میانگین پاسخ‌های سوالات مربوط به فرضیه مورد نظر،
 S^2 : واریانس پاسخ‌های سوالات مربوط به فرضیه مورد نظر،
 n : حجم نمونه

بنابراین در هر کدام از آزمون‌ها که p مقدار کمتر از ۵ درصد باشد، فرض H_1 را خواهیم پذیرفت. برای ارزیابی پایایی یک پرسشنامه نیز، شیوه‌های مختلفی وجود دارد. یکی از این روش‌ها، استفاده از ضریب آلفای کرونباخ است. اگر ضریب آلفای کرونباخ را با α نشان دهیم، در این صورت فرمول ۱،

جدول ۲. مهم‌ترین نهادهای مردمی ایمان محور با توجه به نقش مستقیم آن‌ها در محله‌های منطقه یک شهر تهران

متغیر	فراوانی مصاحبه	درصد
موسسه حمایت از کودکان مبتلا به سرطان (محک) در محله ازگل	۸۷	۶۹
موسسه حمایت از کلیه افراد سرطانی (خبریه بهنام دهش پور) در محله تجریش	۱۷	۹
نهاد خیریه امام‌علی(ع) (همای رحمت) در محله شهرک محلاتی	۱۱	۷/۱
آسایشگاه کهریزک (گروه بانوان نیکوکار) در محله تجریش	۳۵	۱۴/۹
جمع	۱۵۰	۱۰۰

جدول ۳. میزان آشنایی مردم با نهادهای غیردولتی و نقش مستقیم آن‌ها

متغیر	فراوانی مصاحبه	درصد
اردوگاه شهید باهنر در محله نیاوران	۳۷	۱۵/۷
مجموعه شهربانو (مهرآفرین) در محله دربند	۴۱	۲۳/۹
بیمارستان مسیح دانشوری در محله دارآباد	۹	۵/۱
شورایاری‌ها و سرای محلات در تمام محلات	۶۳	۵۵/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

*زهره فنی و همکار: نهادهای مردمی ایمانی و مدیریت اجتماعی محله، پژوهش موردی: اجتماعات محلی منطقه ۱ تهران

جدول ۴. میزان فعالیت نهادهای ایمانی در فعالیت اجرایی در محله

متغیر	فراوانی مصاحبه	درصد
موثر در مدیریت اغلب امور اجتماعی-فرهنگی محله	۱۰۳	۸۷/۵
تأحدی موثر در فعالیت‌های اجتماعی-فرهنگی محله	۴۰	۱۷/۵
بی تأثیر در فعالیت‌های اجتماعی-فرهنگی محله	۷	۴
جمع	۱۵۰	۱۰۰

(ب) سوال دوم:

محله‌ای در محدوده مورد مطالعه (خصوصاً محلات منطقه ۱

این نهادها در شکل‌گیری و تقویت مدیریت و توسعه پایدار

تهران) چه کارکردهایی دارند؟

جدول ۵. نتایج آزمون χ^2 استیودنت تک نمونه‌ای

فرضیه	میانگین	انحراف معیار	آماره آزمون	مقدار P
دوم	۱/۵۵	۰/۸۲	-۲۷/۹۹	۰/۰۰۰

نتیجه می‌شود که مهم‌ترین کارکردهای این نهادها در پاسخ به نیازهای مالی و ارائه خدمات اجتماعی-آموزشی و به‌ویژه نیازهای اساسی ساکنان آن است.

در این مورد نیز، مقدار آزمون کمتر از ۵ درصد است، لذا فرض H_0 رد و فرض H_1 پذیرفته می‌شود. با ارزیابی پایایی ۲۵ پرسشنامه برای میانگین پاسخ‌های ۱/۵۵

جدول ۶. میزان توجه و کارکرد دو سازمان در تقویت مدیریت و توسعه پایدار محله‌ای

متغیر	فراوانی افراد مصاحبه	درصد
ارائه خدمات اجتماعی - آموزشی و به‌ویژه پایداری در نیازهای اساسی ساکنان محله	۴۶	۳۲/۲
شناخت، آگاهی، تعلیم و توجه در زمینه برآوردن نیازهای اساسی ساکنان (خدمات حمایتی)	۵۲	۴۳/۵
نوآوری متناسب با نیازها و ایجاد مشارکت	۳۵	۱۴/۹
رشد معنوی و مستمر و پایدار در توسعه	۱۷	۹/۴
جمع	۱۵۰	۱۰۰

جدول ۷. ارتباط نهادهای غیردولتی ایمان محور با شاخص‌های توسعه پایدار شهری در محله

متغیر	فراوانی افراد مصاحبه	درصد
ملاحظات کالبدی	۱۷/۵	۱۱/۸
ملاحظات زیست محیطی	۳۷/۵	۱۶/۱
ملاحظات اجتماعی، فرهنگی	۵۴	۵۳/۷
ملاحظات اقتصادی	۴۱	۱۸/۴
جمع	۱۵۰	۱۰۰

جدول ۸. نوع فرصت توسعه و ترقی نهادهای غیردولتی ایمان محور برای ساکنان در محله

متغیر	فراوانی افراد مصاحبه	درصد
تعامل و مشارکت اجتماعی مناسب با توسعه پایدار شهر	۳۹	۱۷/۳
سلامتی روحی- روانی، اجتماعی و معنوی ساکنان متناسب با توسعه اجتماعات	۱۷/۵	۱۱
ایجاد امنیت و آرامش متناسب با توسعه اجتماعات محله‌ای	۱۷	۹/۸
کاهش بحران‌ها، فقر و مشکلات زیست محیطی، نیازهای مالی متناسب با اجتماع	۷۶/۵	۶۲
جمع	۱۵۰	۱۰۰

جدول ۹. مهم‌ترین برنامه‌های مشارکتی نهادهای مردمی ایمان محور در مدیریت امور محله

متغیر	فراوانی افراد مصاحبه	درصد
ایجاد پناهگاه و خانه برای بی‌خانمان‌ها متناسب با توسعه اجتماعات	۴۱	۹.۲۳
اطعام فقرا متناسب با توسعه اجتماعات	۴۴	۲.۳۰
کمک به نظافت و سلامت محله و حفظ محیط زیست متناسب با توسعه اجتماعات	۱۸	۹.۱۲
ارائه خدمات اجتماعی و آموزشی متناسب با توسعه اجتماعات	۴۷	۹.۳۲
جمع	۲۵۵	۱۰۰

جدول ۱۰. ارتباط شاخص‌های سرمایه اجتماعی با نهادهای غیردولتی ایمان محور در محله

متغیر	فراوانی افراد مصاحبه	درصد
آگاهی و مشارکت نهادهای مدنی در خدمات اجتماعی و رفاهی اجتماعات	۴۵/۵	۲۸/۲
اعتماد و حمایت اجتماعی در خدمات اجتماعی و رفاهی اجتماعات	۵۲/۵	۴۵/۵
هنجارها و ارزش‌های غیررسمی در خدمات اجتماعی و رفاهی اجتماعات	۳۹	۱۷/۳
پیوند با شکل ساختاری و شناختی در خدمات اجتماعی و رفاهی اجتماعات	۱۷	۹
جمع	۲۵۵	۱۰۰

اجتماعی و رفاهی اجتماعات کوچک محلی در محله‌های منطقه یک شهر تهران انجام گرفته است. برای تکمیل این پژوهش، علاوه بر مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای، از روش مصاحبه در قالب سؤالات مختلف و با حجم نمونه‌ای برابر با ۱۵۰ شهروند که با استفاده از آزمون‌های استنباطی نظیر ضریب آلفای کرونباخ، آزمون T استیوودنت تک نمونه‌ای و آزمون (p- مقدار) مورد بررسی قرار گرفتند، استفاده شده و کمک شایانی به شناخت اهمیت نهادهای غیر دولتی ایمانی نموده است. این نهادهای غیر دولتی با عملکردهای ویژه خود در امور اجرایی و مدیریتی، توسعه پایدار محله‌ای را تسهیل و ترغیب می‌کند و در نهایت این نهادهای ایمان محور، در امور اجرایی و

با توجه به جدول‌های فوق و پاسخ مصاحبه‌ها، فرضیه دوم تایید می‌شود مبنی بر که مهم‌ترین کارکردهای این نهادها در سطح مدیریت محله‌ای، پاسخ به نیازهای مالی و ارائه خدمات اجتماعی- آموزشی و به‌ویژه تامین نیازهای اساسی است. بنابراین هر دو فرضیه تایید می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش براساس شناخت نهادهای مردمی با صبغه ایمانی، بررسی دیدگاه‌ها و نظریه‌های مرتبط با مدیریت پایدار شهری و توسعه پایدار اجتماعات کوچک محله‌ای و همچنین ویژگی‌ها و کارکردهای این نهادها در مدیریت پایدار خدمات

دولتی و نیز عامه مردم را افزایش دهند. زمانی که مشخصه یا ماهیت مذهبی این نهادها با ویژگی محله محوری ترکیب می‌شود، بر ارایه جامع و گسترده خدمات اجتماعی - آموزشی به ساکنان محله تاکید و باعث شکل‌گیری و تقویت مدیریت پایدار محله‌ای می‌شود. با مروری بر نتایج، راهکارهای ذیل قابل بررسی هستند.

• شناخت، به رسمیت شناختن، تقویت و ترویج کارکردهای اجتماعی-فرهنگی این نهادها از طریق اطلاع رسانی و آموزش با برگزاری جلسات، کلاس‌های آموزشی، سخنرانی‌ها، نشریات علمی و آموزشی برای تبیین شفاف رسالت و کارکردهای آن‌ها؛

• تقویت علمی، هدف‌مندی، تعیین گروه‌های مرجع و مدیریت دانش در نهادهای غیردولتی و اجتماعات کوچک محله‌های شهری؛

• پذیرش و ارتقاء ساختار تشکیلاتی و مسئولیت‌های اعضای این سازمان‌ها و نهادها همزمان با ارزیابی عملکرد کمی و کیفی نهادهای غیردولتی ایمان محور؛

• تقویت، تشویق و قدردانی از فعالیت‌های نهادهای غیردولتی ایمان محور در ارائه خدمات محلی در همراهی و هماهنگی با مدیریت یکپارچه و پایدار خدمات اجتماعی و رفاهی اجتماعات کوچک محلی در شهرهای کشور و شهر تهران.

مدیریتی محله‌های منطقه مطالعاتی (منطقه ۱ تهران) نقش مستقیم دارند. با توجه به مطالب ارائه شده درباره انواع خدمات از طرف «نهادهای غیر دولتی ایمانی»، از یک طرف مهم‌ترین وجوه کارکردی این نهادها در سطح مدیریت محله‌ای، در پاسخ به نیازهای مالی و ارائه خدمات اجتماعی - آموزشی و به‌ویژه نیازهای اساسی ساکنان آن و به تبع آن تحول در ساختار فرهنگی است و از طرف دیگر این نهادها جذابیت بسیاری برای سیاست‌گذارانی دارند که خواهان اجرای اثربخش سیاست‌های عمومی و توسعه خدمات اجتماعی و رفاهی اجتماعات کوچک محله‌ای هستند. از این رو یکی از کارآمدترین ابزارهای اجرایی در سیاست‌های دولتی، تقویت نهادهای غیر دولتی و غیر انتفاعی هستند و سازمان‌های ایمان محور بارزترین این سازمان‌ها هستند که به دلیل انگیزه‌های درونی و ایمانی شان ظرفیت مضاعف موثری در اجرای خط مشی‌ها دارند. نهادهای غیر دولتی محله‌ای ایمان محور به دلیل ماهیت مبتنی بر فرهنگ، بیش از سایر سازمان‌ها در تحول فرهنگی و توسعه مدیریت پایدار خدمات اجتماعی و رفاهی اجتماعات محله‌ای فعال هستند. در ایران نیز استفاده از ظرفیت مشارکت توأم با ایمان می‌تواند بسیاری از مشکلات غیر قابل حل را جبران نماید. بنابراین به منظور اثرگذاری و پویایی در عرصه ملی و بین‌المللی ضروری است که این نهادهای غیر دولتی در ایران به تغییرات و تحولات بنیادین در ساختار خود پرداخته و همکاری با مراکز دولتی و غیر

REFERENCES

1. Americorps guidance, (2003), *toolkit items: definitions of fbos and cbos*, center for faith and service, national crime prevention council.
2. Anderson, G. M. (1997), *catholic charities and the poor: an interview with fred kammer*, high beam business, <http://business.Highbeam.com/410107/article:557>.
3. Aviesk, Vidal, (2001), *faith-based non-governmental organizations in developed Countries*, united states housing authority, 321.
4. Barton, H. (2003), *shaping neighborhoods*, new york, spoon press. 30.
5. Bartrucks, Frankl., (2008), *network of faith-based health and health care institutions, with emphasis on the congo*: 38.
6. Brinckerhoff, (1999), *faith based management: leading organizations, that are about more than just mission*, new york: john wiley & sons.
7. Barakpour, N. (2009), *the shift from government to governance, urban city*, tehran university doctoral dissertation edition: 145.
8. Burt, R. S. (1992). *structural holes: the structure of competition*, harvard university press, Cambridge: 78-99.

9. Calhoun, J. A. (2003), *Philanthropy and faith: an introduction*, Washington, DC: National crime prevention council.
10. Carvalho, John Paul, (2012), *non-governmental organizations, faith-based*, economic committee of the university of california: 157.
11. Cohen, D., Prusak, L. (2001), *in good company: how social capital makes organization work*, harvard business school press, boston: 26-36.
12. Consulting engineering in context. (2012), *prepared in cooperation with the municipality and logical development*, pattern and detailed plan tehran.
13. Dehaven, Mark J., Irby B. Hunter, Laura Wilder, James W., Walton & Berry, Jarett, (2005), *health programs in faith-based organizations: are they effective?*, american journal of public health, VoL. 94, No. 6: 1030-1036.
14. Fanni. Z. (2012), *globalization and religious-cultural organizations city, a study at the islamic society of metropolitan montreal*, journal of strategic studies in globalization, No. 5: 69-82.
15. Feieman, S. (1998), *reciprocity and assistance in pre-colonial africa*, philanthropy in the world's traditions, w. f. Ilchman, S. N. Katz & E. L. Queen II (eds), bloomington, in: indiana university press: 3-24.
16. Ferris, Elizabeth. (2005), *faith-based organizations and non-governmental and non-religious humanitarian*, VoL. 74, No. 858: 206.
17. Hall, P. D. (1990), *the history of religious philanthropy in america*, faith and philanthropy in america: exploring the role of religion in america's voluntary sector, wuthnow, v. a. hodgkinson & associate (eds), san Francisco: 38-62.
18. Jeavons, H. (1998), *identifying characteristics of religious organizations: an exploratory proposal*, sacred companies: organizational aspects of religion and religious aspects of organizations, N. J. demerath; peter d. hall, terr schmitt & rhys h. williams (eds), oxford university press.
19. Kramer, Fredrica; Nightingale Demetra Smith, Trutko John, S. D. Barnow Burt, (2002), *faith based organizations providing employment and training services: a preliminary exploration the urban institute*, Washington, DC , 2003:7.
20. McGill, Ronald. (2001) , *urban monument checklist, cities*, VoL. 18, No. 5: 347-354.
21. Milofsky, C. & R. cnaan. (1997), *small religious nonprofits: aneglected topic*, nonprofit and voluntary sector quarterly, 26 (supplemental).
22. Ministry of housing. (2012), *planning center of tehran, tehran's district 1, neighborhood identity document*, 125.
23. Namazi, hamidreza. (2008) , *the fair wage in the achaemenid era, iran's civilization and ethics in islam*, institute of social and cultural studies.
24. Official website of the ministry of the interior. (2013) , *number of ngos in iran and the role of ngos in the field of national and international*, office of the political studies department of the interior, www. moi. ir.
25. Parks, K. (2002), *systematic program planning in faith-Based development organizations: perspectives of program director* (doctoral dissertation, michigan state university), proquest information and learning company (umi. no. 1409545).
26. Research urban, urban governance roundtable, (2008), *the framework and the necessity of its formation*, the number of the nineteenth and twentieth century: 16-8.
27. Stewart, kennedy, (2006), *designing good urban governmance indicators: the importance of citizen participation and its evaluation in grater vancouver*, cities, VoL. 23, No. 3: 196-204.
28. Strategy-Structural comprehensive plan of the city of Tehran, (2007) , *iran's supreme council for planning and architecture*, adopted a comprehensive plan for the city of tehran.
29. Taherkhani, H. (2001), *assessment of municipality and council's functions in the 3th development program*, journal of urban management, No. 1: 77-84.
30. Thienmann, R. , S. Herring & B. perabo,

- (2000), *Responsibilities and risks for faith-based organizations, who will provide?*, M. J Bane, B. coffin & R. Thiemann (eds), boulder, Co: Westview press: 51-72. 31.
31. Vidal, A. C. (2001), *faith-based organizations in community development*, Washington, DC: the urban institute.
32. www. amar. Org, (2014).
33. Wallace , R. (1992), *they call her pastor: a new role for catholic women*, albany.
34. Warren, M. R. & R. L. Wood, (2001), *faith-based community organizing the state of the field: a report of the findings of a national survey conducted by interfaith funders*, jericho, ny: [http:// commorg. wisc. edu/papers2001/faith/](http://commorg.wisc.edu/papers2001/faith/) (accessed on march 16, 2002).
35. White, R. (1996), *faith, hope, and leverage: attributes of effective faith-based community organizations*, (doctoral dissertation, portland state university) proquest information and learning company, No. 9711381: 337-340.